

KÜLTÜREL KİMLİĞİN OLUŞTURULMASI BAĞLAMINDA 23 NİSAN ULUSAL EGEMENLİK VE ÇOCUK BAYRAMI

23 APRIL NATIONAL SOVEREIGNTY AND CHILDREN'S DAY IN THE CONTEXT OF BUILDING CULTURAL IDENTITY

Gülperi MEZKİT SABAN*

ÖZ: Çocuk ve çocuk folkloru üzerine yapılan araştırmalar, batıda on sekizinci yüzyılda başlamış; Osmanlı toplumunda da on dokuzuncu yüzyılda ele alınabilmektedir. Bu dönemden önce çocuk, ayrı bir birey olarak değerlendirilmediği için üzerine yapılmış kapsamlı çalışmalar da mevcut değildir. Bu sebeple çocuk kavramı, “modern dönemin icadı” olarak adlandırılmıştır. Osmanlı Devleti’nin son yüzyılında yaşanan modernleşme ile birlikte çocuğun “farkına varılması” ve eğitim yolu ile kitleleştirileceğinin anlaşılmasına binaen “geleceğin yöneticileri olan” çocuklar, dönemin hâkim düsturu olan “milliyetçi” değerler ile yetiştirilmek istenmiştir. Bu çerçevede, meclisin açılış tarihi olan 23 Nisan 1920 ve aynı zamanda Milli Hâkimiyet Bayramı’nın yıl dönümü; 1925 yılında ilk olarak “Çocuk Haftası” adı ile Himaye-i Etfâl Cemiyeti tarafından ilan edilmiştir. Art arda gelen I. Cihan Harbi ve Kurtuluş Savaşı neticesinde, ülkenin erkek nüfusunun büyük bir kısmının yok olması; bu sebeple birçok ailenin dağılması. Babasız kalan çocukların açlık ve sefalet ile yüzleştiği esnada, Himaye-i Etfâl Cemiyeti tarafından “fayda esaslı” oluşturulan ve bu amaçla “rozet ve pulların” satıldığı gün olan 23 Nisan, 1926 tarihinde de “Çocuk Bayramı” olarak ilan edilmiştir. Cumhuriyet yöneticileri, törenlerin halkı bir araya getirme, yeni kurulan devletin sistemleştirdiği düşünceler üzerine ikna etme, bu düşünceleri benimsetme ve ritüel halinde sürdürmesini sağlamak üzere dönüştürücü gücünden de faydalanmıştır. Bu çerçevede milliyetçi düşüncelerin “en yoğun” yaşandığı alanlar olarak da bilinen milli bayram törenleri, çocukların “millî” kimliğini oluşturan ve dönüştüren bir parametre olarak değerlendirilmiştir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin simge ve sembollerinin, düşünce ve değerlerinin aktarım mekânı olarak görülen 23 Nisan Çocuk Bayramı, “dünyaya yeni gelen bir bebeğin” doğuşu ile eş olarak görülmüştür. Bu metafor, yeni doğan bebeklerin, 23 Nisan’ın Çocuk Bayramı olarak ilan edildiği tarihte henüz altı-yedi yaşlarında oldukları ve yeni kurulan devletle yaşıt olarak görüldüklerinden hem çocukların hem de Türkiye Cumhuriyeti’nin “hayata doğuş bayramı” olarak da adlandırılmıştır. Çocuk bayramı kapsamında ritüel haline gelen bir dizi modern öğreti, modern çocuk oluşturma ve geleceğin “modern Türkiye’sini” yaratmak için de esas amaç olarak görülmüştür. Erken Cumhuriyet Dönemi’nde ulus-devlet projesi kapsamında “milliyetçi çocuk” yetiştirmek, Cumhuriyet yöneticilerince “millî/vatani görev” olarak sunulmuş; kamu kurumlarından sivil toplum örgütlerine ve toplumun en küçük birimi olan aileye kadar toplumun her kesiminden bu göreve katılmaları beklenmiş; çocukların da kendilerine “ideal” olarak sunulan “Türk’e yakışan üstün vasıfları” edinmeleri beklenmiştir. Ele alınan makalede, çocuğun birey olarak kabul edilmesinden sonra, üzerine inşa edilmek istenen değerlerin, Cumhuriyet aydınları tarafından nasıl işlendiği ve törenlerin bu

* Doç. Dr.-Aksaray Üniversitesi Sabire Yazıcı Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü-Aksaray/ gulperi2417@gmail.com (Orcid: 0000-0001-9704-2490)

kültürlenme sürecindeki etkisi anlatılacak ve Çocuk Bayramı'nın da katkısıyla oluşturulan Cumhuriyet çocuğunun profili ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Çocuk Bayramı, 23 Nisan, tören, kimlik.

ABSTRACT: *Research on child and child folklore began in the eighteenth century in the west; It could also be handled in the nineteenth century in the Ottoman society. Before this period, since the child was not considered as a "separate individual", there are no comprehensive studies on it. For this reason, the concept of child has been named as "the invention of the modern era". Socio-political changes that developed with modernization in the last century of the Ottoman Empire, II. With the Constitutional Monarchy, it was aimed to raise children, who are the "rulers of the future", with "nationalist" values, which were the dominant motto of the period, based on the "realization" of the child and understanding that it would be massacred through education. In this context, the opening day of the parliament, 23 April 1920, as well as the anniversary of the National Sovereignty Day, were first announced by the Himaye-i Etfâl Society in 1925 under the name of "children's week". As a result of the World War I and the War of Independence that followed one after another, a large part of the male population of the country was destroyed; For this reason, April 23, 1926, which was the day on which "badges and stamps" were sold, was declared as "Children's Day", which was created by the Himaye-i Etfâl Society on a "benefit basis", during the disintegration of many families and the children faced with hunger and misery. The administrators of the republic also benefited from the transformative power of the ceremonies to bring the people together, to convince them of the ideas systematized by the newly established state, to adopt these thoughts and to continue them in ritual. In this context, national holidays, which are also known as the areas where nationalist ideas are experienced "the most intense", and thus ceremonies have been evaluated as a parameter that creates and transforms the "national" identity of children. New icons and symbols of the Republic of Turkey was founded, thoughts and values of transmission space as seen April 23 Children's Day, "the arrival of a new baby into the world" was seen as synonymous with the birth. This metaphor, newborn babies, April 23 Children's Day as the date they are announced yet they are seen as peers with the state and they are newly established six-in-seven years old and children as well as the Republic of Turkey 'life nativity feast' as named. A series of teachings which became the modern ritual of the scope of children's holiday, and create a modern children's future "of modern Turkey, it was seen as" the main objective to create. In the Early Republican Period, raising "nationalist children" within the scope of the nation-state project was presented as a "national / national duty" by the Republic administrators; All segments of society, from public institutions to non-governmental organizations and the smallest unit of society, the family, were expected to participate in this task; children are also expected to acquire "superior qualities that suit a Turk", presented to them as "ideal". In the article discussed, after the child is accepted as an individual, it will be explained how the values desired to be built upon by the Republican intellectuals and how effective the ceremonies have been in this acculturation process, and the profile of the Republic child raised with many nationalist elements, especially ceremonies, will be revealed.*

Keywords: Atatürk, Children's Day, April 23, ceremony, identity.

Giriş

Batı'da çocuk, aydınlanma döneminin ardından okullaşmanın artması ve eğitimin kilisenin denetiminden çıkarılması ile eş zamanlı olarak değer kazanmış; endüstri devrimi ile de folkloru hakkında araştırma yapılmış, modern çağın paradigmasıdır. Çocukların, ulus-devlet yönetiminde "geleceğin yönetici bireyleri" olarak görülmesinden mütevellit, "işlenmesi gereken cevher" olarak değerlendirilmesi ve bu minvalde ortaya konan çabalar, yeni çocukluk anlayışını doğurmuş; "küçük yetişkinlerin" yerini "saf,

işlenmeye değer çocuklar” almıştır. Osmanlı Devleti’nin son yüzyılında farkına varılan ve değer verilen çocuk, pek çok modern öğretilerde olduğu gibi yüzeysel olarak ele alınmış; ancak yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte işlenmeye değer bir birey olarak değerlendirilmiştir.

Yeni kurulan ulus-devlette, kültürel ve milli kimliğinin oluşturulması istenen çocuğun diğer pek çok milliyetçi öğelerle olduğu gibi törenler vasıtasıyla da donatılması ve kimliklendirilmesi amaçlanmıştır. Bilindiği üzere, yeni toplumsal düzenin amaçlarını halka anlatmak, benimsetmek ve bu düşünce ile “gurur duymasını” sağlamak amacıyla devlet eliyle oluşturulan törenler, şenlikler ve eğlenceler; halkı bir araya getirme, ortaya konan düşünceler üzerine ikna etme, topluca benimseme ve bir ritüel/alışkanlık hâlinde sürdürmesini sağlar. Metin And’ a (1982: 8) göre de birey, şenlik sayesinde içinde yaşadığı toplumun kurumlarını, yöneticilerini, yapısını tanır ve ona uyum sağlar. Aynı şekilde, birey şenliklerin kalabalık ve çok türlü ortamında millet olmanın bilincine varır ve bu bireyde güven duygusunun oluşmasına/pekişmesine/yenilenmesine neden olur. “Halk eğlenceleri, çeşitli bağlamlarda kültürel kimliğin oluşturulması, benimsenmesi, geliştirilmesi, aktarılması-korunması ve bilhassa da yabancılara gösterilmesi işlevlerine sahiptir. Gerek geçmişte gerekse bugün farklı kültür daireleri içinde bulunan çeşitli gruplar, kendi kimliklerini özellikle toplu eğlenceler aracılığıyla muhafaza etmeye çalışırlar” (Özdemir, 2005: 340). Devletler de meşruluklarını millî semboller yoluyla takviye ederler. “Bayrak, tarihî abideler, milliyetçi törenler ve tekrarlanan nutuklar halkı devletlerinin meşru olduğuna ve ona itaat edilmesi gerektiğine ikna etmeyi hedefler” (Roskin vd., 2012: 24).

1. Millî Kimliğin İnşası Bağlamında “Millî Bayram – Millî Çocuk”

Dundes (2006: 41), çeşitli halk bilgisi formlarını tarif etmek için üç öğenin göz önünde bulundurulmasını teklif eder: Herhangi bir halk bilgisi unsurunu, bir kişi; dokusu (texture), metni (text) ve onun çevre şartları (context) itibarıyla tahlil edebilir. Bir halk bilgisi türünün sadece bunlardan birinin temel alınarak tarif edilmesinin mümkün olmadığını belirtir. Bu bağlamda Cumhuriyet Dönemi ile sınırlandırılan araştırmanın metin incelemeleri yapılırken dönemin şartları ve dokusu da mümkün olduğunca verilmeye çalışılacaktır. 1926 yılı itibarıyla ilan edilen Çocuk Bayramı, millî bayram olarak değerlendirilmektedir (*Hâkimiyet-i Millîye*, 23 Nisan 1926, 3). Bilindiği üzere millî bayram ve törenler, milliyetçi öğretilerin ‘en yoğun’ yaşandığı ve aktarıldığı millî kimlik oluşturmada başat rol üstlenen şölenlerdir. Bu bakımdan okula yeni başlayan ve henüz kurulmuş devletin yetiştireceği nesil olan Cumhuriyet nesli çocuklarının milliyetçi ideoloji ile yetişmesini sağlamak, bayramın temel işlevlerinden kabul edilmelidir.

23 Nisan 1933 tarihli Cumhuriyet Gazetesi’nin ilk sayfasındaki “Çocuk Bayramı” başlıklı makalede “Kanında imparatorluk aşısı bulunmayan, öz Türk olanlar için 23 Nisan büyük ve hakiki başlangıçtır. Yeni bir millet o gün

doğmuştur ve iradesini Osmanlı sarayının pençesinden kurtararak ana yurdun göbeğine, Ankara'ya taşımıştır” paragrafı yer alır.

23 Nisan'a, Çocuk Bayramı'nın eklenmesi bu itibarla tesadüfi değildir. Makalenin sonunda “Yarının büyük Türkiye'sinin tohumlarını taşıyan bugünün çocuklarına verilen ehemmiyeti göstermek için bugün, 23 Nisan, Çocuk Haftasıdır” denmektedir (*Cumhuriyet Gazetesi*, 23 Nisan 1933, 6). Yine 23 Nisan 1937 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nin ilk sayfasında, “23 Nisan'ın Manası” adlı makalede 23 Nisan'ın uzunca bir tarihi anlatımının ardından, Çocuk Bayramı'nın 23 Nisan'a tesadüf ettirilmesinde bir mana aranmaktadır: “Bugünkü yavrular geleceğin büyük adamları demek olduklarına göre istiklalimizi kutlularken istikbalimizi de hazırlıyoruz demektir” denmektedir. Türklüğün ve Türkiye'nin geleceği olarak görülen çocuklar, 23 Nisan 1936 tarihli Son Posta Gazetesi'nin üçüncü sayfasındaki makalede, aynı zamanda Millî Hâkimiyetin de istikbali olarak görülür.

“Millî kimliğin” ve “vatanın” istikbali olan çocuklar aynı zamanda rejimin de istikbali olarak görülmektedir: “Millî Hâkimiyet, Türk yurdunun temeli, Türk çocuğu da onun istikbalidir.” İsmet İnönü'nün 1940 tarihinde Ulus Gazetesi'nin ilk sayfasında yer alan röportajında 23 Nisan'ın ehemmiyetinden bahsettikten sonra şu cümleler yer alır: “Çocuk sadece çocuk olduğu için, masum olduğu için değil, millî bir eser, millî bir varlık olduğu için sevilir” (*Ulus*, 23 Nisan 1940, 1).

Lipiansky'e (1992: 33) göre özdeşleşme mekanizmaları, sadece çocuğun etrafındaki birtakım modelleri pasifçe alması şeklinde ve tek yönlü olarak işlemez. Çocuğun çevresi de onu kendi değer sistemlerine ve kültürel konumlarına göre belirli bir modelle özdeşleştirmeye çalışır; ona bir “isim” verilir, belirli imgeler ve sembollerle özdeşleştirilir, sosyal olarak bir “yer”e konumlanır, bazı hallerde birtakım “lakaplar” verilir; kişisel yetenekleri, erdemleri, becerileri, zevkleri konusunda değerlendirilir. Yeni kurulan Cumhuriyetin ilk nesli olan çocuğun adı “Türk Çocuğu”dur. Türk çocuğu, devletin istikbaldeki yöneticisi ve millî hâkimiyetin temsilcisi olarak konumlandırılmıştır ve her biri kendi yetenekleri çerçevesinde ülke geleceğinde yönetimde olacaktır. Nitekim dönemin Cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü 25 Nisan 1940 tarihli Ulus Gazetesi'ne verdiği röportajda Çocuk Bayramı ile Millî Hâkimiyet Bayramı'nın aynı günde kutlanmasını manalı bularak bu tesadüf şunu söylüyor der: “Millet hâkimiyeti üzerine kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'ni yarın siz devir alacaksınız. O, sizden evvelkilerin eseridir. Fakat O'nun itilası, gençliğe hazırlık demek olan sizin çağınızdakilerin yarımına yani gençliğinize mevdudur. Ona göre hazırlanınız.

Millî hâkimiyet ve dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi, uğrunda, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı verilmiş maddi ve manevi anlamda ülke genelinde mücadele sonucu bir topyekûn kazanımdır. Adeta “dul ve yetimler ülkesi” hâline dönmüş mevcudiyetin elde ettiği bu “hazine” ancak ‘hazine kadar değerli’ bir nesle emanet edilmelidir. 23 Nisan 1932 tarihli Son Posta Gazetesi'nin üçüncü sayfasında verilen bir haber metninde “Biz

sonradan bu kutlu tarihi Çocuk Bayramı'na "gün" yaparak şuurun gençliğindeki ışığı gençliğin şuuruna kattık denmektedir:

Assmann'ın (2015: 112) da belirttiği üzere, insan, ritüelin temelindeki katı tekrarlama ilkesi sayesinde, doğal yenilenme sürecinin döngüsel yapısına uyum sağlar ve böylece tanrısal ve sonsuza uzanan kozmik yaşamdan pay alır. İktidar sahipleri, ideolojik tutumlarını kutlama döngüsüne dâhil ederek ezeli hâkimiyeti ele geçirme hedeflerini gerçekleştirmek için çocukları bir araç dâhilinde değerlendirmişlerdir. Sembol ve seremoniler daima Durkheim'ın (2014: 89) tarif ettiği kolektif duygusal niteliklere sahip olmuşlardır ve bu durum hiçbir yerde milliyetçi sembol ve seremonilerde olduğundan daha gözle görülür değildir. Millî Bayram eşliğinde oluşturulmak istenen "millî çocuk", seremonik kutlamalar sayesinde Türk geleneklerini, Türk duygu ve düşüncelerini topluca öğrenir ve kendini Türk toplumunun üyesi sayar.

Henüz kurulan devletin yeni oluşturulan simge ve sembollerinin gelenekselleştirilmesine aracı olan Millî Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı, dünyaya yeni gelen bir bebeğin doğuşu ile eş tutulduğu görülmektedir. 23 Nisan 1938 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'ndeki kutlama makalelerinden "Bugün Çocuk Bayramı" adlı makalede 23 Nisan gününün "hayata doğuş bayramı" olarak adlandırılması, öne sürülen tezi doğrular niteliktedir:

"Yeni Türkiye'nin hayata doğuş bayramının çocuk bayramı olması da ayrı bir mana ifade eder. Ümit ve İstikbalin daima yeni doğan nesillerde olduğunu söyleyen sembolik bir mana. 23 Nisan, Türkün hayatında ebedi bir baharın ebedi bayramıdır."

23 Nisan 1929 yılında yayımlanan Cumhuriyet Gazetesi'nin ilk sayfasında yer alan "Çocuk Bayramı" başlıklı makalede, "Bir memleketin dününü tespit etme ve bugününü idare etmek zor işlerdir; fakat yarınını temin etmek hiç şüphesiz ki meselelerin en zoru ve en büyüğüdür. 23 Nisan'ı takip eden haftayı Çocuk Haftası olarak kabul ilan ve tatbik eyleyen Türk milleti işte bugün bu en büyük meseleyi göz önüne almış bulunuyor" sözleri yer alır.

"Her şeyden önce isim, insana isimlendirdiği nesne üzerinde bir sahiplik duygusunu verir" (Ong, 2012: 48). Bayramın adının önüne 'Çocuk' kelimesinin konulması ülke politikası açısından çocuk meselesinin sahiplenildiğini gösteren bir işaret olduğu belirtilmelidir.

2. Ankara ve İstanbul'da Çocuk Bayramı Kutlamaları

Soyut ideolojilerin somutlaştırmasına araç olan seremoniler, yeryüzünde bulunan hemen her topluluğun Smith'in deyimiyile değerli anlarıdır. Bu anlar, yaşayan bir kişiyi ya da grubu ya da toplumsal bir olayı şölen ve eğlence katarak kutlamak da olabilir (Smith, 2009: 341). Ancak ifade edilmelidir ki "eğlence ortamları, Türk kimliğinin değişik cephelerinin gösterildiği icra ortamlarıdır. Bu ortamlar, katılımının kültürel kimliğinin bilincine eriştiği ve bireysel kişiliğini geliştirme fırsatı

bulduğu, diğer kültür ortamlarına (dinî, trensl ortamlar) göre, daha esnek yapılı “oluşum ve gösterim ortamları”dır.

Geniş anlamda halkbiliminin /folkloristiğin temel amacının, “insan davranışlarını ve geleneklerini çalışarak, objesi olan insanı daha iyi anlamaya ve onun hakkında daha derin bir bilgiye kavuşmak” olduğu hatırlandığında, eğence araştırmalarının gerekliliği daha iyi anlaşılmaktadır” (zdemir, 2005: 17). ocuk Bayramı hem trensl hem de eğence ortamının ele alınması ve incelenmesi bağlamında değerlendirilmesi gereken bir zaman ve mekânı kapsar. Nitekim Bayram ritüellerinin “oluşum” ve “gösteriminin”, çocuğun millî kimliğinin oluşumundaki işlevselliğini araştırmak için bayram törenlerinin programlarına ve bu programlarda icra edilen ritüel hâline gelmiş nutukların değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Millî Hâkimiyet Bayramı’nın “ocuk Bayramı” olarak da ilan edildiği ilk tarih olan 1926 yılının ardından belirtildiği üzere ilk kutlama 1927 yılında yapılmıştır. Milliyet Gazetesi, 23 Nisan 1927 yılında ilk sayfasından verdiği haberde “23 Nisan ocukların Gndr” başlığını kullanmış ve Ankara’daki ilk bayram kutlama programını sunmuştur.

İlk program, Ankara’ya aittir. Bizzat Reis-i Cumhur’un himayesinde gerçekleşecek olan bu bayram için tüm halk seferber edilmiştir. Mustafa Kemal de aynı özveriyi göstererek hem kendi otomobilini hem de emrindeki bando takımını ocuk Sarayı’na göndermiştir. Őehirdeki tüm ulaşım araçları çocuklar için süslenmiş, onların dikkatini çekmek ve programlara dâhil olmalarını sağlamak için “ocuk alayı” oluşturulmuş; ankaya’ya bu alayın nidaları ile gidilmesi sağlanmıştır. Program kısa süreli ve protokollerle yoğunlaştırılmış bir program değildir, sabah saat dokuzda başlayan program gece yarısına kadar sürmüş; çocuklar bizzat ankaya Köşkü’nde pasta ve oyuncaklarla ağırlanmış ardından ancak “ocukların hükmünü sürebilecekleri sarayları”na gitmişlerdir (*Milliyet*, 23 Nisan 1927, 1). Belirtilmelidir ki “saray” mefhumu Cumhuriyet’ten sonra sadece çocukların ev sahibi olduğu makama ad olmuştur. “Saray”ın, iktidarın tek ve tartışılmaz sahibinin oturduğu yer olarak düşünülürse bugünün ocuk Bayramı olarak ilan edilmesinde önde gelen amaçlardan biri olarak ülkenin ve yönetimin geleceği ve tek sahibi olarak çocuklar görüldüğünden metaforik bir anlam çıkarmak çok da yanlış olmayacaktır.

Yine zdemir’in (2007: 12) belirttiği gibi “Karmaşık bir sistem olan eğence, kültürün birçok kültürel geleneğin yaratılma, aktarılma, değiştirilme, özetle yaşatılma ortamıdır.” Bu sebeple açıkça belirtilmelidir ki dönemin şartları gereği “pasta” ve “oyuncak”, ancak hatırı sayılır varlıklı ailelerin çocuklarının sahip olabileceği lkslerdir. Sarayda ise tüm çocukların “eşit” ve Cumhuriyet’in kazanımlarına “ortak” olduklarını göstermek adına bu lüks ürünlerin sınırsızca dağıtılması ve ardından ancak modern ülke çocuklarının katıldıkları “balo”ların düzenlenmesi, yeni kurulan devletin “millî ocuk” yetiştirme gayesinin yanı sıra “modern ocuk”

yaratma amacını da ortaya koyar.

Şekil1: Çocuk Sarayı (Ankara-Ulus-1929)

1928 yılında, Ankara’da Çocuk Bayramı programının, 1927 yılındaki ilk deneyimin ardından Himaye-i Etfâl Cemiyeti tarafından daha teferruatlı bir şekilde yapılacağı açıklanmıştır. 23 Nisan 1928 tarihli Milliyet Gazetesi’nin üçüncü sayfasındaki, “Çocuk Bayramı” başlığıyla verilen haberde, “Ankara, hakiki bir Çocuk Bayramı yaşayacaktır” denilmektedir. Çocuk Bayramı’nda, çocukları hem eğlendirmek hem de millî nasihatlerle bilgilendirmek üzere birçok şehirde uçaklar vasıtasıyla hem şehirler konfetilerle renklendirilmiş hem de çocukların bu atılanları toplarken okuyacakları küçük kâğıt parçalarına yazılan “millî özdeyişlerle” bayramın mahiyetini anlamaları sağlanmıştır. Siyasi düşünürlerin, eğlencenin kapalı işlevlerine dâhil edilebilecek olan “yönlendirilmiş kültür ile kültürlenme”lerini, çocuklara konfeti yağmuru esnasında sunmaları, eğlencenin araçsallığına örnek olarak sunulabilir. Yine bu yılda çocuk konferansı, radyodan ilk defa Çocuk Bayramı’nda sunulmuş, tüm dinleyenlere çocuk hakkında farkındalık uyandırılmak istenmiştir (*Milliyet*, 23 Nisan 1928, 3).

1927 yılında Himaye-i Etfâl Cemiyeti’nce düzenlenmiş olan çocuk balosu bu yıldan itibaren münhasıran yardım cemiyetleri ve varlıklı aileler tarafından düzenlenmiştir. Esasen Çocuk Bayramı kutlamalarını yapıldığı ilk yıldan itibaren “Çocuk Balosu” seremonisi, üzerinde önemle durulan bir tören niteliği kazanmıştır. Bu balolara aileleri ile birlikte çocukların iştirak etmeleri, hem ailelerin batı toplumlarına özgü bu tür faaliyetlere katılmaları sağlanıp “modern görgü”ye sahip olmaları beklenmiş; hem de bu öğretiler çok küçük yaşta çocuklara verilmek istenmiştir. 1929 yılında Ankara Türk Ocağı’nda düzenlenen yaklaşık dört yüz kadar çocuğun ve ailesinin katılımıyla gerçekleştirilen törende özellikle kız çocuklarının giydiği kıyafetlerin “taktere şayan” sunumu, “olması ve özenilmesi gereken” niteliğinde sunulmuştur:

Saat 16-17 ‘de, balo, baş döndüren bir hal almıştır. Dekolte tuvaletleri ile baloda hazır bulunan küçük kızlar, kendi yaşlarındaki erkek çocukları ile mütemadiyen dans etmişlerdir. Çocuk balosu birçok hanım kızların şık tuvaletlerini teşhire de vesile olmuştur.

Filhakika dünkü baloda gayet şık ve zarif giyinmiş kızlar, nazar-ı dikkati celp etmişlerdir (*Vakit*, 27 Nisan 1929, 1).

1929 yılında hazırlanan Çocuk Bayramı kutlama programları, geçmiş iki yıla göre daha tafsilatlı ve millî kimliğin inşası bağlamında, çocukların, Cumhuriyet kurumlarına ziyareti ile hâkim ideolojik öğretilerle tanışma fırsatı bulduğu bir program hâline gelmiştir.

... C. H. Fırkası önünden geçilirken Hakkı Rinası Paşa çocukları selamlayacaktır. Vesaiti nakliye şirketleri de çocukları bedava taşıyacaklarını bildirmişlerdir. Bayram günü cemiyet rozetleri mektepliler tarafından tevzi edilecektir. Gülhane Parkı'nda da fırka bandosu çalacaktır. Parkta çocuksuz ailelerden para alınacak fakat çocuklulardan duhuliye alınmayacaktır. Diğer taraftan Türk Ocağı da hazırlanmaktadır. Dün çocuk müsameresinin verileceği Tepebaşı kışlık tiyatrosunda çocuklar müsamere provalarını yapmıştır (*Akşam*, 23 Nisan 1929, 3).

Radyo yayınları ile Çocuk Bayramı kutlamaları 1929 yılında başlamıştır ve o zamandan itibaren çocukların sağlığı, ahlakı ve yetiştirilmesine dair muhtelif yayınlar yapılmıştır; ancak 1933 yılından itibaren Mustafa Kemal Atatürk'ün "Nutuk" adlı eserinin okunması da radyo programlarına dâhil edilmiştir. Bizzat Cumhurbaşkanı'nın yazdığı bu eserin belli kısımları seçilerek çocuklara sunulması, hâkim ideoloji olan "milliyetçiliğin" çocuklara "aşılması" dâhilinde değerlendirilmelidir; çünkü gençliğe ithaf olunan bu eser, tüm gençlere ve gençlik yolundaki çocuklara, "çalışmanın ve vatani yüceltmenin" asıl görev olduğunu, eğer bir kuvvet arama gereksinimi duyulursa da bu gücü "damarlardaki asil kanda" aranması gerektiğini belirtir. Millî bayramların asıl işlevlerinden olan "hâkim ideolojinin sürekliliğini sağlama", bu noktada görevini yerine getirmektedir. Ayrıca "Kolordu", "Fırka" ve "Halkevi" ziyaretleri de hâkim ideolojinin kurumlarını tanıma ve onaylama işlevine sahiptir.

1934 yılında, bu programlara ek olarak Himaye-i Etfâl tarafından, "çocukların şehit babaları için mevlit okutma" geleneği başlamıştır.¹ Himaye-i Etfâl Cemiyeti'nde fakir, öksüz ve yetim çocuklar da bulunmaktadır. Şehit çocuklarının babaları için özelleştirilen bu mevlit okuma geleneği, millî hassasiyeti vurgulaması bakımından manidardır; binaenaleyh "bayram günü" bu gibi hassas bir konunun gündeme getirilip, "vatan uğrunda ölenlerin" diğer kayıplardan ayrıştırılması çocukları hem minnet duygusu hissetmeye hem de asker olmayı isteme noktasında teşvik edici konumdadır. Nitekim çocuklar, dönemin "Cumhuriyet erleri"dir. Her fırsatta asker olmaya teşvik edici konuşmaların yapılması, yeni kurulan devletin maddi koruyucularını yetiştirme noktasında yönlendirici pozisyonundadır. Çocukların törenlere asker kıyafeti giyerek katılmaları da bu

¹ 24.4.1934 Salı günü kimsesiz yavruların şehit babaları ruhuna ithaf edilmek üzere Beyazıt Camisi'nde Hafız Kemal, Sadettin, Zeki ve Rıza Efendiler tarafından mevlit okunacaktır" (*Cumhuriyet*, 23 Nisan 1934, 6).

yönlendirmenin bir sonucudur. 1937 yılında merasime subay kıyafeti ile katılan çocuklar İstanbul Kolordu Binası'na gittiğinde şöyle karşılanmışlardır:

Kafile Fındıklı caddesini takip ederek İstanbul Komutanlığı binasına gitti. Burada nöbetçi subay küçükleri karşıladı. İstanbul Komutanı General Hâlis namına tebriki kabul eden nöbetçi subay küçüklere “Selâm Cumhuriyet erleri!” mukabelesinde bulundu.

Yeni Türkiye ideolojisinin öğretim ve edinim alanlarından birisi de bayram mekânlarındaki hitabet kürsüsüdür, dolayısıyla söylevlerdir. Dijk (2015: 19), söylevlerin ideolojik temelli görüşlerin ifadesi olduğunu söylerken; ideolojik fikirlerin çoğunu ebeveynlerden ve akranlardan başlayarak diğer grup üyelerini dinleyerek ve okuyarak öğrenildiği vurgular. Çocukların kamusal alanı olan bayram yerleri, ulus-devlet inşası fikriyatının da anlatıldığı ve bu çerçevede ideolojik zeminin oluşturulduğu mekânlardır. Bu minvalde değerlendirilen 23 Nisan söylevlerinin ana eksenini öncelikle “Neden Çocuk Bayramı?” sorusu şekillendirir. “Neden Çocuk Bayramı?” sorusuna ilk cevap 1927 yılında verilmiştir. Gürbüz Türk Çocuğu Dergisi'nde “hakiki bir vakıa” olarak verilen diyalogdan yola çıkan yazar çocuk dergisi çıkarmanın, çocukları ve dolayısıyla istikbali düşünen bir millet olduğu ifade ederken; bugünün ‘İstiklal Bayramı’ olmasını teklif eder; çünkü çocuk, istiklaldir:

Ankara'da bazı işleri takip için gelen Fransız mühendislerinden Mösyö Paul Dölon ile otururken elimde Gürbüz Türk Çocuğu Mecmuası bulunuyordu. Fransız mühendis bunu tetkik ettikten sonra, “Bu ne mecmuası?” diye sordu. Anlattım. Beyaz sakalını eliyle bir iki defa okşayarak sonra şu cevabı verdi: “Çocuk mecmuası... Demek Türkler, bu istiklallerini muhafazaya katıyen azmetmişler...” Çocuğu düşünmek memleketi endişesiz pervasız bir istikbale kavuşturmak demektir. Dün yaptığımız inkılabı kazandığınız büyük muvaffakiyeti düşündüğünüz çocuklar devam ettirecekler. 23 Nisan Günü çocukların bayramına iştirak edenler memleketin istikbalini taşıyacak olan gelecek nesli, gürbüz ve neşeli görürken; kalplerinden bu memleketin istiklali hakkında tam bir iman taşıyorlar (GTC, 9, 226).

“Memleketin istikbali” ve “milletin hakimiyeti”, kurucu ideoloji için iki önemli vizyon meselesidir. Yapılan inkılaplar ve uygulanan politikalar bu iki temel üzerine yerleşmiştir. Devlet, bu minvalde kendi sürekliliğini oluşturmak ve sürdürmek istemektedir. Bilgin'e (2013: 33) göre, 19. yüzyıldan itibaren “ulus”lar, kurucu ve resmî tarihin üretimiyle birlikte hayat bulmuştur. Bu üretim bir takım iradi unutmama ve gizlemeler üstünde ilerlemiştir. Bu, birlikte yaşama amacına yönelik bir ulusal bellek inşasıdır. Bayram söylevlerinde de öne çıkan husus, ulusal bellek inşası oluşturma noktasında, yeni dönem kurucu tarihinin, çocukların anlayacağı dilden söylevlere dâhil edilmesidir. Dönemin gazetecilerinden Nurettin Artam, çocuklara hitaben yaptığı konuşmada on yedi sene önceki devrin tasvirini

yaparken; çocukların zihninde dönemi şöyle betimler:

Mini mini gözlerinizi, düşmanları sürülmüş, yangınları söndürülmüş, zelzeleleri durdurulmuş bir vatanın ufuklarına doğru açtınız. On yedi sene evvel bugün bizim nesillerimizin kara bahtı İstanbul Mebusan Meclisi'nin kapıları gibi kapanmış, sizin nesillerinizin daima şen ve daima bahtiyar talihi bir çiçek gibi açılmıştı. Çocuklar, yaver talihimizin bir çiçek gibi açtığı o bahar gününden mayısın başına kadar geçecek haftayı, onun için size veriyoruz; bu hafta onun için çocuk haftasıdır diyoruz. 23 Nisan, bu ulusun benliğini bir kez daha yeryüzüne tanıttığı gündür. Bunun içindir ki çocuklar, bugün size çocuk bayramı olarak bırakılmıştır (*Cumhuriyet*, 24 Nisan 1937, 9).

Artam'ın ifadesiyle “ulusun benliğini dünyaya tanıttığı gün”, Çocuk Bayramı'dır. “Ulusal benlik” kavramı, bu anlatımda Türk kimliğine açıkça vurgu yapmaktadır. Nitekim 24 Nisan 1933 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan bir söylevde de bu noktanın üzerinde özellikle durulmuştur: “23 Nisan'da Türk toprağında Türk milletin efendiliği konuşuldu. Bugün 23 Nisan'da vatanın geleceğini, siz konuşuyorsunuz, sizin sesinizi, sizin heyecanınızı dinliyoruz. Sesiniz bizimkinden daha az, heyecanınız bizimkinden daha küçük olmayacak. Türk vatanında geleceğin bir tek günü geçmişin bütün günlerinden daha az şerefli, daha az kudretli olmayacaktır” (*Cumhuriyet*, 24 Nisan 1933, 6).

“Türk vatani”, “Türk milleti”, “Türk toprağı”, “Türk'ün efendiliği” tarzında millî retorik dâhilinde ifade edilen kavramlar, yaşanan beşerî ve fiziki coğrafyanın “Türk” kimliğine bilinçli ve açıktan yapılan göndermelerdir. Yeni Türk Devleti'nde inşa edilen çocuk, “Türk Milletindir”, “vatani Türk vatandır”; “toprağı Türk toprağıdır”. Kendisine efendi seçebileceği yegâne unsur da bu dolayısıyla Türk'tür. Sosyo-politik alanda Türk kimliğiyle donanan çocuk, “vatan ağacı – körpe fidan” metaforunda “yetişen vatan ağacının” tek mirasçısı olarak görülmektedir:

Bugün Çocuk Bayramı... Ağaç Bayramı bile yaptığımız zamanda bu fidanlar için bayram yapmamak haksızlık olurdu. Onlar hepimizden çok bayram etmeye layıktırlar. 19 Mayıs 1335'ten beri ne yapıldı ki onlar için olmasın? Bir harpten çıkarken bir harbe girdik. Onlar hür yaşasın diye! Genç dağlarına genç şehitler gömdük. Onlar rahat nefes alsın diye! Okumamızı yazmamızı değiştirdik; onlar kolay okusun kolay yazsın diye. Fakir bir hayata katlandık; onlar zengin hayat sürsün diye! Hâsılı şehitlerin kanyıla, dulların gözyaşıyla ve bütün gazi neslinin alın teriyle sulayarak yeni bir vatan ağacı yetiştiriyoruz ki, sayesinde onlar dinlenecek, meyvelerini onlar toplayacak (*Vakit*, 23 Nisan 1932, 1).

Genel bir değerlendirme yapıldığında “Neden Çocuk Bayramı?” sorusuna aranan cevaplar, çocuğun bir istikbal olduğu ve milletin istiklale olan inancını ve imanını tazelemek; istiklali muhafazaya azmetmek; ‘milletin hâkimiyeti’ öğretisini, hâkim ideoloji kılmak; Türkün benliğini dünyaya

tanıttığı gün olarak yinelenmesini sağlamak; millî ruh olarak daha heyecanlı ve millî duruş bakımından daha gür sesli çocuklar yetiştirmek ve bu sayede vatanın geleceğini daha “şerefli ve daha kudretli” kılmak; gürbüz ve neşeli çocuklar yetiştirmek dâhilinde verilmektedir. Bu cevaplar, ilkokul çağındaki bir çocuğun “millî hassasiyetlerini ve kimlik bilgilerini” edinmeleri işlevlerine sahiptir. Sosyo-politik çevrenin söylevleri ekseninde arzu edilen çocuk, bu bağlamda, vatan ve millet sevgisi ile donanmış, şehitlerine vefa duygusu ile borçlanmış, Türk vatanında doğmuş ve Türk milleti hâkimiyetinde idare olunmuş bir kimlik nazariyesine sahiptir.

“Devletin ve milletin istikbalini” çocukta gören resmî ideoloji, bu minvalde çocuğa özen göstermenin ve onu müstakil bir birey olarak görüp sevgi göstermenin lüzumu üzerine de söylevler geliştirmiştir. Dönemin Başbakanı İsmet İnönü’nün 1929 yılında, Çocuk Bayramı’ndaki söylevleri, hâkim ideolojinin çocuk üzerine düşüncesini anlatması bakımından dikkate değerdir:

Bir içtimai heyette herhangi bir çocuk hemşirelerden sevgi, bakım, koruma ve neşesine yardım görürse o, heyette hayatın tadı, o heyette emniyet, birbirine dayanma duygusu o kadar köklenir. Vatan yurdunda çocuklar alâkasının derecesini çocuklar neşeleri, şen olmaları ile kendileri gösterirler. Yaşlının olduğundan başka türlü görünme marifetine insan çiçeği kendini asla düşürmemiştir. Onun için çocukları gürbüz ve pervasız olan yerlerde cemiyetin onlarla temelli alâkası şüphe götürmez bir gerçektir. Ne mutlu anlayışı ve duygusu böyle olan cemiyetlere. Sanıyorum ki, çocuk haftasının hepimiz için ne kadar değerli bayram olduğunu söylemiş oluyorum. Bu haftada en zevkli işimiz çocuklarımızın hoşuna gitmek için elimizden geleni yapmaktır. Çocuk haftasında vatanın havası çocuğun kuş sesiyle cınlamalı! (*Milliyet*, 24 Nisan 1929, 2).

Dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel de bu meseleyi “millî dava” olarak ele almış; Türk çocuğunu büyük Türk milleti ağacının gövdesi olarak görmüştür:

Türk milletinin kendi toprağında mutlak hâkimiyetini tesis ettiği mutlu bir günü, Türk çocuğuna bayram olarak seçen Cumhuriyet hükümeti, çocuğa karşı yalnız ana ve babasından değil; bütün memleket halkından aynı sıcak alâkayı bekliyor. Çocuğu, mademki bir millî dava hâlinde elimize aldık; fertler de -evli veya bekâr- bu millî davaya, candan bağlılık göstermelidirler. Fertlerin muzaheretini olmadıkça, devlet tek başına bu ağır yükün altından kalkamaz. Her şeyden evvel, memlekette çocuk sevgisini kökleştirmek zaruretindeyiz. Türk anası, babası, her Türk çocuğu, büyük Türk milletinin gövdesini teşkil eden parçalardan biridir. Bir nefer, bir ordunun hulâsasası olduğu gibi! (*Cumhuriyet*, 23 Nisan 1940, 3).

Connerton’ın (2012: 38), da belirttiği gibi yaşam öykümüz, kimliğimizi edindiğimiz grupların öyküsü içinde gömülüdür. Cumhuriyet Dönemi çocukları, Osmanlı Devleti yönetimi devrini görmemiş; yaşam öykülerini Cumhuriyet öğretileri ile kurulan yeni düzende edinmişlerdir. Bu yüzden

“bahtiyar”lardır:

Ne bahtiyarsın sen çocuğum! Vatanın korkunç ıstırap devirlerine yetişmedin, harbin ve sefaletin her gün, güz yaprakları gibi, birkaç bin millettaşını yere serdiği yılların yürek parçalayıcı havasını teneffüs etmedin. Memleketin başına belâ kesilen hükümdarların, vatani yabancılara sattığı kara günlerin acısını duymadın. Vatanının belki büsbütün haritadan silinmesi ihtimaliyle içine bir ölüm ağırlığının çöktüğünü hissetmedin. Asil ve büyük milletin en ağır ve şeniğ hakaretlere uğradığı Türk adının bir ayıp gibi korka korka söylendiği zamanlara yetişmedin. Sen ne bahtiyarsın çocuğum! (*Ulus*, 23 Nisan 1938, 2).

Geçmişin “ıstırap, sefalet, yürek parçalayıcı ve ölüm ağırlığıyla” betimlenen tasviri esasen dönemin bir mukayesesidir. Cumhuriyet Dönemi ile birlikte “vatan selamete kavuşmuş”, “asil ve büyük Türk Milleti kurtulmuş” ve “Türklük, gurur ile söylenen bir zamana erişmiştir”. Kolektif belleğin oluşumuna bu neviden “sert” ve “vurucu” anlatım yolu ile seslenmek, çocukların zihninde oluşacak “geçmişin karanlık tablosu”nu çizmek için kaçınılmaz ve gerekli görülen bir üsluptur. Osmanlı yönetiminde bu yaşananlara dâhil olanlar, -söylevlerden anlaşılacağı üzere- kolektif belleğinden o devrin “unutulmaz acılarını” silememişler ve bu acıların, çocukların hafızasında da yer etmesini istemişlerdir.

Cumhuriyet yöneticilerinin, çocukların omuzlarına yüklediği Cumhuriyeti koruma misyonu, 23 Nisan’da çocukların söylevlerinde karşılık bulmuştur. Millî kimlik öğretisinin referans alındığı çocuk söylevlerinde öncelik, ‘kendi kimlikleri ile duydukları gurur’ ve ‘bu kimliğin gücü ile aldıkları emaneti taşımanın erdemi’ üzerinedir. Bu neviden birçok söylev vardır. 1934 yılı Çocuk Bayramı’nda konuşan Millî Talebe Birliği üyelerinden ‘Sungur’ isimli öğrenci, uzunca bir anlatımın ardından sözlerini ‘Türk Birliği’ne vurgu yaparak noktalar:

Türk koca bir tarih, biz bir istikbaliz! Kökümüz engin bir mazi...
Nurlu mazi oldukça sana istikbalin geniş ufuklarında hayat kapıları
daima açık bulunacaktır. Senin yüksek ve gür sesinin dalgaları en
ücre köşelere kadar ulaşacak. Aslan yürekli koca Türk:

Adın gelir turandan;

İşklisin her yandan! (*Tanın*, 24 Nisan 1935, 6).

Çocuk Bayramı söylevlerinde, çocukların, Türk’ün mazisini yüceltmesi ve Türk Birliği fikrini dillendirmesi, rejimin sevdirmek ve özendirmek istediği kimlik bilgisi bilgilerindedir. Bu çerçevede hitabet kürsülerine çıkan öğrencilerin, “Sevgili arkadaşlarım, biz bütün dünyadaki gençlerden daha bahtiyarız; çünkü Türk yaratıldık!” (*Cumhuriyet*, 24 Nisan 1934, 5) demesi, Türk kimliğini içselleştirdiğini ve kamusal belleğine aidiyet duygusunu yerleştirdiğinin kanıtı olarak görülmelidir. Bahsedilen amaç doğrultusunda mitolojik bilgilere başvurulması ve 23 Nisan’ın, “Türk’ün ikinci Ergenekon’u” olarak adlandırılması, kurtuluş mücadelesinin anlamını

kuvvetlendirmesi bakımından kayda değer bir pekiştirici olarak kullanılmıştır:

Türk tarihine biraz göz gezdirin. Nerede dünyanın şaştığı büyük bir hadise varsa, bir başarmak ve bir yaratıcılık varsa orada ulus hâkimiyetinin: varlığını bulacaksınız. Biz 23 Nisan'a onun için tapıyoruz. Onun için ona, "ikinci Ergenekon" diyoruz, Ne mutlu bugünleri görenlere (*Kurun*, 24 Nisan 1936, 6).

"Turan", "Ergenekon", "Türk Birliği" gibi resmî ideolojinin terminolojisine dâhil edilebilecek Türklük kaygısı taşıyan söylevler, Türk kimliğinin sınırlarının ortaya konması bakımından da manidardır. Cumhuriyet yönetiminin "ideal çocuğu" sadece Anadolu coğrafyasında yaşayan Türkleri kendilerine mesele olarak edinmemiş; Turan coğrafyası ile de yetinmemiş, dünyanın neresinde bir Türk var ise onun sevinci ile sevinmek; onun üzüntüsü ile kederlenmek kaygısını da taşımıştır:

Sınır dışında da olsa öbür dünyada da olsa Türk gönülleri fethedeceğiz, beraber olacağız. En eski günler gibi uzak diyarlarda da olsa bir Türkün eline diken batsa hep birlikte üzüleceğiz (*Kurun*, 24 Nisan 1935, 8).

Türk kimliğinin içselleştirilmesinde, Cumhuriyet yöneticilerinin "ideal çocuk" yaratma noktasında çocuklara sesleniş sözcükleri, ayrıca incelenmesi gereken bir husustur. Himaye i Etfâl Reisi ve aynı zamanda Kırklareli Mebusu olan Doktor Fuat Bey, 23 Nisan Çocuk Bayramı'nın açılış konuşması yaparken, "Çocuklar, Gazi'nin çocukları... Hür, müstakil, asil Türk Milleti'nin çocukları..." diyerek söze başlamıştır. (24 Nisan 1933, Cumhuriyet, s.6) Yine dönemin Millî Eğitim Bakanı Reşit Galip, 23 Nisan konuşmasına başlarken, "Çocuklar! Güzel yüzlü, güzel özlü Türk yavruları" (*Hâkimiyet-i Millîye*, 24 Nisan 1934, 1) ifadelerini kullanmıştır. Bir başka 23 Nisan söylevinde, "Mukaddes Türk yurdunun mesut Türk çocukları" (*Akşam*, 23 Nisan 1939, 7) sözcükleri kullanılırken; 23 Nisan 1937 yılındaki bayram konuşmasında "Yarının yapıcısı, yaratıcısı, ümidi, emeli ve her şeyi olan Türk çocukları!" (*Son Posta*, 23 Nisan 1937, 16) ifadeleri yer almıştır. Bu neviden ifadelerin örneklerini çoğaltmak mümkündür; lakin verilmek istenen açık mesaj söylevlerin genelinde aynıdır.

Türk Milleti'nin hür ve müstakil; Türk vatanının "kutsal bir mekân" olarak kalabilmesi için, Cumhuriyet aydınlarının, çocuklardan beklediği birtakım "gayret ve ihtimamlar" vardır. Öncelikle kendilerini tarihe ve cihana karşı ispatlamalıdır. Vatan sevgisini, her türlü sevgiden mukaddes bilip; "ülküsü, gururu ve şerefi" bildikleri vatanlarını "millî dava" olarak görüp sahip çıkmaları beklenmektedir. "Kolektivist kültürel unsurların kalıpları içinde anne-baba, kardeşleri ve yakın çevreyi sevmek, ekseriyetle topluma ve siyasal otoriteye sadakat ile bağlılığın ilk adımı olarak tahayyül edilmiştir. Çocuğun aile üzerinden topluma karşı sevgi beslemesi ise, "vatan aşkına giden manevi yol"dur. Vatan, anne, baba ve gibi içtenlikle ve hatta ölesiye sevilmelidir" (Öztan, 2013: 78). Bahsedilen sevginin her sabah çocuk

zihinlerine işlenmesini sağlayacak olan andı da dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Reşit Galip tarafından kaleme alınır. 1933 yılında bayram kutlamalarına katılan Galip, öğrencilerle hasbihalden sonra onlara bir görev verir. Bayram töreninin bitmesine müteakip mekteplere dönüldüğünde, ilk günden başlayarak derse girildiğinde hep birden ve her gün şu sözleri² tekrarlamalarını ister:

Türk'üm, doğrucuyum, çalışkanım.

Yasam küçüklerimi korumak,

Büyüklerimi saymak,

Yurdumu, budunumu özümden çok sevmektir.

Ülküm; yükselmek, ileri gitmektir.

Varlığım Türk varlığına armağan olsun (*Cumhuriyet*, 24 Nisan 1933, 6).

Sonuç

Devleti yöneten kadronun, kendilerinin ve ideolojilerinin sürekliliklerini sağlamak üzere ortaya koyduğu millî bayram projesinde, kamusal bir varlık hâline gelmiş çocuğun kimliğini şekillendirmek üzere çocuklara yönelik hitaplarında yukarıda verilen örneklerden görüleceği üzere birtakım değerler üzerinde özellikle durmuşlardır.

Kurtarılan vatanın emanet edilecek “güçlü omuzları” olarak görülen Cumhuriyet çocukları, her şeyden evvel “Türk olduğunu bilmeli”, milletin istikbalini ve hâkimiyetini vefa duygusuyla korumalı; vatan sevgisini tüm değerlerin üzerinde tutmalıdır. Hasan Ali Yücel’in ‘millî dava’ olarak gördüğü bu proje içerisinde çocuklar, çalışkan ve güzel ahlaklı yetişmelidir. Milliyetçi ideoloji dâhilinde şekillenen “vatan-millet-çocuk” üçlüsü, milletin ve devletin sigortası olarak görülmüş ve çocuklardan “vatansız bir millet”; “milletsiz bir çocuk”; “çocuksuz bir vatan” kavramını tahayyül etmemeleri istenmiştir. Bu kapsamda Çocuk Bayramı’nın çocuklar için inşa edilen “Saray”da kutlanması, geçmişin söz sahibi olan hükümdarın “Saray”da oturmasına atıf yaparak; geleceğin yöneticilerini oluşturacak ve her seviye ve zümreden ailelerin çocuklarının “eşit” olarak ve ayırım yapılmaksızın bu mekâna davet edilmesi; dönemin hâkim görüşü olan halkçı ve “demokrat” yönetim anlayışını da ortaya koyması bakımından dikkate değer bir husustur.

Çocuk Saraylarında ve diğer kutlama mekanlarında ritüel haline gelen “Çocuk Balo”su, çocukların giyim kuşamından yeme içmesine, dans etmesine kadar sosyal hayatlarına, modern öğretileri dahil etmiştir. Zeybek oyununun

² “1933 yılı itibarıyla tüm okullarda okunan ‘öğrenci andı’, Afet İnan’ın 1984 yılında yayımladığı ‘Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler’ adlı eserinde, andın ilk oluşumunu şöyle anlatılır: “1933 yılının 23 Nisan Çocuk Bayramı’nda, Reşit Galip, o heyecanla Çankaya Köşkü’ne geldiği vakit, Atatürk’ün yanında bana (Afet İnan’a) bir kâğıt uzatır. Ve şunları söyler: “Sabahleyin, ilk bayramlaşmayı kızlarımla yaptım. Onlara bir şey söylemek istediğim vakit bir ant meydana çıktı. İşte Cumhuriyetimizin çocuklara armağanı.” demiştir” (İnan, 1984: 208).

yanında çocuklar valsini de öğrenmiş; kız çocukları tuvalet, erkek çocukları takım elbise giymiş; aileleri olmadan münferiden kendileri için özel olarak düzenlenen kutlamalara katılmışlardır. 1929 yılında başlayan radyo yayınlarında Mustafa Kemal Atatürk'ün savaş günlüğü olarak nitelendirilebilecek ve bu çerçevede Türk milletinin "Kurtuluş mücadelesini" anlattığı "Nutuk" adlı eserinin okutulması da modern dönemin icadı olan radyo yolu ile çocukların "millî" kimliğine katkı sunacak bir araç olarak görülmüştür.

Nitekim 25 Nisan 1936 senesinde Kurun Gazetesi'nde yayımlanan "Yüksek düşünceli Bir Türk Yavrusu" adlı röportajda "23 Nisan nedir?" sorusunun karşısında Türk çocuğunun verdiği "Benim, Ben Türk milletiyim. Bugün küçüğüm, o milletin yavrusuyum; ama yarın ne olacağım? Büyük, zengin, kuvvetli bir millet! Dünyanın en yüksek Cumhuriyeti ben olacağım. Yurdumu her yurttan üstün tutacağım. Tarlalarım yemyeşil olacak, her yerde buğday satacağım. Fabrikalarımın bacalarından pofur pofur dumanlar çıkacak, makine gürültüsü her sesi boğacak. Ya tayyarelerime ne dersiniz? Hepsini birden uçtu mu, gökyüzünü göremezsiniz. Dünyanın en zengin, en kuvvetli milleti olacağım demedim mi? Artık hepsi içinde" cevabını vermesi üzerine, sana bunları kim öğretti diye sorulduğunda Mustafa Kemal Atatürk cevabı, 23 Nisan Çocuk Bayramı'nın, hedeflenen "millî ve modern" çocuk idealine ulaşmada nispeten başarılı olduğunu göstermesi bakımından ifade edilmesi gereken bir husustur.

Çocuğun Türk milletinin geleceği olduğu inancından yola çıkarak; milletin istiklale olan inancını ve imanını tazelemek; istiklali muhafazaya azmetmek; milletin hâkimiyeti öğretisini, hâkim ideoloji kılmak; Türkün benliğini dünyaya tanıttığı gün olarak yinelenmesini sağlamak; millî ruh olarak daha heyecanlı ve millî duruş bakımından daha gür sesli çocuklar yetiştirmek ve bu sayede vatanın geleceğini daha "şerefli ve daha kudretli" kılmak; gülbüz ve neşeli çocuklar yetiştirmek amacıyla ilan edilen Çocuk Bayramı sayesinde Cumhuriyet'in "ideal çocuk projesi" kamusal anlamda meşrulaştırılmıştır. Törenlerin kitleleri harekete geçirme ve yönlendirme gücünden faydalanan Cumhuriyet yöneticileri ilk etapta yardım amacıyla 1925 yılında ortaya çıkan "Çocuk Haftası" fikrini 1926 yılında Çocuk Bayramı'na çevirerek 1927 yılından itibaren resmî kurumlarca kutlanmasını sağlamış; çocukların kolektif hafızasında "millî kimlik" bilgilerini edinmelerini ve kodlamalarını kolaylaştırmıştır.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

And, M. (1982). *Osmanlı şenliklerinde Türk sanatları*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Assmann, J. (2015). *Kültürel bellek eski yüksek kültürlerde yazı, hatırlama ve politik kimlik*. (çev.: Ayşe Tekin), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bilgin, N. (2013). *Tarih ve kolektif bellek*. Ankara: Bağlam Yayıncılık.

- Connerton, P. (2012). *Toplumlar nasıl anımsar*. (çev.: A. Şenel), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Dijk, T., vd. (2015). *Söylem ve ideoloji*. (hlz. Barış Çoban-Zeynep Özarslan), İstanbul: Su Yayınevi.
- Durkheim E. (2014). *Toplumsal iş bölümü*. (çev.: Özer Ozankaya), İstanbul: Cem Yayınevi.
- İnan, A. (1984). *Atatürk hakkında belgeler ve hatıralar*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Lipiansky, E. M. (1992). *Identité et communication*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Ong, W. J. (2012). *Sözlü ve yazılı kültür sözün teknolojileşmesi*. (çev.: Sema Postacioğlu Benan), İstanbul: Metis Yayınları.
- Özdemir, N. (2005). *Türk eğlence kültürü*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Özdemir, N. (2007). Osmanlı tüketim kültürü, eğlence ve yazılı medya ilişkisi. *Milli Folklor*, 73, 12-23.
- Öztan, G. G. (2013). *Türkiye’de çocukluğun politik inşası*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Roskin, M. G., vd. (2012). *Siyaset bilimi: Bir giriş*. (çev.: Atilla Yayla), Ankara: Adres Yayınları.

Gazeteler

- Hâkimiyet-i Millîye*, 3, 23 Nisan 1926.
- Çocuk Sesi*, 17, 1929.
- Vakit*, 23 Nisan 1928.
- Vakit*, 24 Nisan 1928.
- Cumhuriyet*, 23 Nisan 1929.
- Milliyet*, 24 Nisan 1929.
- Son Posta*, 23 Nisan 1932.
- Cumhuriyet*, 24 Nisan 1933.
- Hâkimiyet-i Millîye*, 24 Nisan 1934.
- Cumhuriyet*, 24 Nisan 1934.
- Son Posta*, 23 Nisan 1935.
- Kurun*, 24 Nisan 1935.
- Son Posta*, 23 Nisan 1937.
- Cumhuriyet*, 23 Nisan 1938.
- Ulus*, 23 Nisan 1938.
- Akşam*, 23 Nisan 1939.
- Ulus*, 25 Nisan 1940.

“İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi’nin (COPE) Davranış Kuralları” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of “Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)”:

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir./Article does not require an Ethics Committee Approval.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.